

УДК 343

Orlov Y.

IMPROVING OF REGULATORY REQUIREMENTS STIPULATED ART. 158-2 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

Ю.В. Орлов

аспірант кафедри

кримінального права та процесу

ВНЗ «Національна академія управління»

ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНИХ ПРИПИСІВ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНІ СТ. 158-2 КК УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Питання, що відносяться до вдосконалення нормативних приписів, передбачених ст.158-2 КК України, мають важливе значення для законотворення теорії та практики застосування цієї статті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами вдосконалення чинного кримінального законодавства займалися такі вчені, як: Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін, П.П. Андрушко, С.Я. Ляхова, В.К. Матвійчук, Ю.В. Нікітін, М.І. Панов, В.П. Тихий та ін. Проте, до цього часу питання, що стосуються вдосконалення ст.158-2 КК України, не знайшли свого належного вирішення.

Мета статті полягає у вирішенні підходів з вдосконалення нормативних приписів, що передбачені ст.158-2 КК України.

Основні результати дослідження. Проведений у попередніх публікаціях аналіз кримінально-правового забезпечення охорони виборчої документації або документів референдуму від їх знищення або пошкодження поза встановленого строку їх зберігання у державних архівних установах та Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму [1, с.91-100; 2, с.99-112; 3, с.134-157; 4, с.161-168], свідчить про те, що цей аспект є малодослідженим у вітчизняному чинному кримінальному праві та законодавстві. Можна стверджувати, що чинний кримінально-правовий засіб щодо такого кримінально-правового захисту (ст.158-2 КК України) надто відстає від вимог сьогодення. За такого положення наука кримінального права має більше акцентувати увагу на вдосконалення положень ст.158-2 КК України.

На цей час засоби кримінально-правої охорони суспільних відносин, що забезпечують умови з охорони виборчої документації або документів референдуму від їх знищення або пошкодження поза встановленого строку їх зберігання у державних архівних установах та Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму, є недосконалими, як це випливає зі змісту ст.158-2 КК України [1, с.98]. Такі об'єктивні умови вимагають ство-

рення (підготовки) нової або істотно зміненої або доповненої ст.158-2 КК України. З цією важливою та необхідною кінцевою метою ми скористаємося проведеними нашими дослідженнями, які отримали оприлюднення в попередніх публікаціях: 1) стосовно об'єктивної сторони злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму [3, с.134-152]; 2) стосовно кваліфікуючих ознак злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму [4, с.161-168]; 3) стосовно предмета злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму [2, с.99-112]; 4) стосовно порівняльно-правової характеристики злочину, передбаченого ст. 158-2 КК України та аналогічних злочинів, передбачених кримінальним законодавством деяких зарубіжних держав [5, с.99-105], а також формулюванням чинного закону «Стаття ст.158-2 Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму.

1. Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму поза встановленим законом строком зберігання у державних архівних установах та в Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму, а так само пошкодження виборчої документації або документів референдуму, –

карається ...

2. Ті самі діяння, вчинені за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи іншою службовою особою з використанням влади або службового становища, –

караються ...» [6].

Аналіз положень об'єктивної сторони злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму свідчить, що визначені завдання і напрямки та позитивні моменти дослідження допоможуть нам правильно назвати обов'язкові ознаки об'єктивної сторони незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму. Такими є: 1) дії; 2) бездіяльність; 3) місце вчинення злочину; 4) час вчинення злочину [3, с.135]. Проте, в юридичній літературі відсутня єдність поглядів стосовно ознак об'єктивної сторони цього злочину [7, с.152; 8, с.170; 9, с.121; 10, с.187; 11, с. 281]. Такий підхід авторів не додає позитиву для правозастосовних органів [3, с.137]. З метою виходу з такого становища звернемося до термінології, яка використовується в статті ст.158-2 КК України. Перш за все необхідно звернутися до тлумачення терміну «незаконне». Великий тлумачний словник сучасної української мови не містить термін «незаконне», а лише — «незаконно», що є присл. до незаконний [12, с.760]. Термін «незаконний», означає «... -а, -е. Який забороняється законом, порушує закон. // Який суперечить законові, йде врозріз із ним... [12, с.760]. «Русско-украинский словарь» термін «незаконний» тлумачить таким чином: «... — ым образом незаконно, незаконным способом (чином)» [13, с.107]. «Толковый словарь живого великоруського языка Владимира Даля» термін «незаконный», тлумачить як «...противозаконный, не согласный съ законами, правилами, постановлениями; // въ народъ: противный обычаемъ, преданьямъ, обрядамъ...» [14, с.518-519].

Аналіз етимологічного тлумачення терміну «незаконний», запропонованого в словниках, можна звести до наступних положень, які можна взяти за основу: 1) що суперечить законові; 2) що забороняється законом; 3) що порушує закон, йде врозріз з ним; 4) протизаконний, не узгоджений з законами, правилами, постановами.

Для того, щоб визначитись з терміном «незаконний», ще доцільно було б звернутися до терміна «незаконні дії», який означає: «... дії, що порушують встановлений законом правопорядок. Такими є: а) дії, заборонені законом; б) дії, вчинені не в тому порядку, який для них визначений законом. Залежно від характеру Н. д. вони утворюють склад відповід. правопорушення: цив., адм., кримінального тощо. У передбачених законодавством випадках під поняття «незаконні дії» підпадає і їх пасивна форма т.д. незаконна бездіяльність...» [15, с.129].

Отже, можна констатувати, що термін «незаконний» стосується як дії, так і бездіяльності і означає: 1) діяння, що заборонене законом або іншими нормативно-правовими актами; 2) діяння, що порушує закон, інші нормативно-правові акти, йде врозріз з ними; 3) діяння, що неузгоджене з законами, іншими нормативно-правовими актами.

Стосовно терміна «знищення», то він в довідкових джерелах використовується як «... дія за знач. знищити і знищитися та знищувати...» [12, с.473]. Так, термін «знищувати», означає: « - ую, - уєш, недоп., знищити, -щу, -щиш, док., перех. 1. Вбиваючи, нищачи і т. ін., припиняти існування кого-, чого-небудь, призводити до загибелі, смерті // Руйнувати, псувати що-небудь, ламаючи, рвучи і т.ін. // Скасовувати, ліквідувати що-небудь...» [12, с.473]. Також термін «уничтожить» означає «... 1. Кого - что. Прекратитъ существование кого - чего - н., истребить...» [16, с.681]. «Украинско-русский словарь» термін «знищувати» трактує «... щую, — щуем, знищити, — щу, — щиш, уничтожать, уничтожить; истреблять, истребить...» [13, с.278]. «Русско-украинский словарь под. ред. С.І. Головащук, Л.А. Коробчинской, Н.И. Пилинской: Т.3» термін «уничтожать» трактує «... 1. Знищувати, — щую, — щуєш и нищити, знищити и мног. познищувати и понищити; (истреблять — еще)...» [17, с.548]. Знищення — це приведення об'єкта (предмета) до повної непридатності із втратою можливості його відновлення [18, с.633].

Аналіз етимологічного трактування терміну «знищувати» запропонованого в довідникових джерелах, дає можливість виокремити наступні положення, які можуть бути основою в цьому сенсі: 1) означає, що нищачи, припиняти, існування кого-, чого-небудь; 2) означає знищення — це приведення об'єкта (предмета) до повної непридатності і з втратою його можливості до відновлення.

Наше розуміння припису закону «незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму» знайшло підтримку в юридичній літературі. Так, М.І. Мельник та О.О. Дудоров зазначають, що незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму полягає в діяннях, внаслідок яких такі документи перестають фізично існувати, а також такі документи втрачають властивість бути носієм зафіксованої на них інформації

та не підлягають відновленню, тобто приводяться у стан, який повністю і назажди виключає використання їх за призначенням [19, с.432].

Положення закону «...поза встановленим строком зберігання ...» та «... після проведення виборів...» можна частково зрозуміти із етимології термінів: «поза», «встановленим», «строком», «зберігання», «після», «проведення», «виборів». Українсько-руський словарь; Под. ред. Л.С. Паламарчук, Л.Г. Скрыпника. — К. «Наукова думка», 1976 г.» термін «поза» тлумачить «...предл. ...минуя кого, что-н. мимо (кого, чего)...» [20, с.576]. Великий тлумачний словник сучасної Української мови термін «поза» трактує «...прийм. ... 1. Указує на предмет, місце і т.ін.: ... б) поза які, мимо яких спрямована дія; в) за межі яких спрямована дія: ... г) за межами яких хто-, що-небудь є, міститься, перебуває ... 2. Указує на місце дії, яка відбувається... б) поза кого-, чого-небудь; в) за межами чого-небудь... . Указує на певний час перед чим-небудь» [12, с.1013-1014].

Зазначений термін указує на час поза яким що-небудь відбувається. Термін «встановлений» відсилає нас до терміну «установити», а той — до терміну «установлювати», який означає «... утверджувати, узаконювати, що-небудь...» [12, с.1517].

Натомість термін «строк», означає «... -у, ч. 1. Установлений, визначений для кого, чого-небудь відрізок часу // Відрізок часу взагалі...» [2, с. 1405]. Щодо терміну «зберігання» то він означає «-я, с. Дія за значенням зберігати...» [12, с.440].

Слід погодитися з думкою, що є в юридичній літературі, що слова (фразеологічний зворот) «після проведення виборів або референдуму» вказують як на час вчинення зазначених у диспозиції статті досліджуваного злочину дій (знищення виборчої документації або документів референдуму), так і характеризують предмет злочину у цій формі його вчинення, які протягом певного часу після проведення відповідних виборів або референдуму повинні зберігатися або у державних архівних установах, або в Центральній виборчій комісії України [21, с.274].

Слід звернути увагу на те, що текст диспозиції ст.158-2 КК України з точки зору законодавчої техніки сформульований невдало, що дає підстави для неоднозначного визначення майже всіх ознак цього злочину.

Існує думка, що предметом злочину у формі пошкодження документів можуть бути будь-які виборчі документи і документи референдуму [21, с. 274-275; 22, с.181]. Проте існують й інші судження, де вищезазначене твердження не знаходить такого підтвердження. Так, М.І. Мельник та О.О. Дудоров стверджують, що предметом цього злочину є виборча документація та документи референдуму, які знаходяться на зберіганні у державних архівних установах та ЦВК після проведення виборів або референдуму [19, с.431]. Це знаходить своє підтвердження з використанням модальних часток, зокрема «само», російського «же» в ч. 1 ст. 158-2 КК України, що є службовою частиною мови, яка застосовується після прислівника «так» [23, с.147-148].

Це свідчить, що як знищення виборчої документації або документів референдуму, так і пошкодження виборчої документації або документів рефе-

рендуму стосується тоді, коли воно відбувається поза встановленим законом строком зберігання у державних архівних установах та в Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму.

Наше дослідження свідчить, що в перших двох формах прояву цього злочину слід відмітити такі дії та бездіяльність, як: 1) незаконне знищення виборчої документації; 2) незаконне знищення документів референдуму. Крім того, в третій і четвертій формах прояву цього злочину (ч.1 ст.158-2 КК України), які сформульовані наступним чином: 3) а так само пошкодження виборчої документації; 4) а так само пошкодження документів референдуму. Цей злочин вчиняється як дією, так і шляхом бездіяльності. Проте, в юридичній літературі таке рішення не отримало однозначного трактування закону ст.158-2 КК України.

Зазначені вище недоречності в теорії і на практиці мають бути усунені в законі, в тому числі і стосовно інших ознак, наступним чином «а так само незаконне пошкодження виборчої документації або документів референдуму поза встановленим строком зберігання у державних архівних установах та Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму» [3, с.150].

Наше дослідження свідчить, що місцем вчинення цього злочину є і державні архівні установи і Центральна виборча комісія [3, с.152]. Дане дослідження кваліфікуючих ознак цього злочину дає підстави сформулювати ч.2 цієї статті в такій редакції: «Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи іншою службовою особою з використанням влади або службового становища, – караються [4, с.164-165].

Аналіз положень кримінального кодексів зарубіжних держав КК Литовської Республіки [24], КК Російської Федерації [25], КК Республіки Польща [26], КК Киргизької Республіки [27], КК Швейцарії [28] свідчить, що положення ст.158-2 КК України є більш вдалими [4, с.161-168].

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна запропонувати нову редакцію ст.158-2 КК України наступного формулювання:

«Стаття ст.158-2. Незаконне знищення чи пошкодження виборчої документації або документів референдуму

1. Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму поза встановленим законом строком зберігання у державних архівних установах та в Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму, а так само пошкодження виборчої документації або документів референдуму поза встановленим строком зберігання у державних архівних установах та Центральній виборчій комісії України після проведення виборів або референдуму, –

карається...

2. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені за попередньою змовою групою осіб або членом виборчої комісії чи іншою особою з використанням влади або службовою особою...»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Орлов Ю.В.* Безпосередній об'єкт злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму / Ю.В. Орлов // Юридична наука. — 2015. — №1. — С.91-100.
2. *Орлов Ю.В.* Предмет злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму / Ю.В. Орлов // Юридична наука. — 2015. — №2. — С.99-112.
4. *Орлов Ю.В.* Об'єктивна сторона злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму / Ю.В. Орлов // Юридична наука. — 2015. — №8. — С.134-157.
5. *Орлов Ю.В.* Порівняльно-правове дослідження злочину, передбаченого ст.158-2 КК України, і аналогічних злочинів за законодавством діяння зарубіжних держав / Ю.В. Орлов // Юридична наука. — 2015. — №12. — С.99-105.
6. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25-26. — Ст. 131.
7. *Зінченко І.О.* Коментар до ст.158-2 КК України / І.О. Зінченко // Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 2.: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.; За заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. — 5-те вид., допов. — Х. : Право, 2013. — с. 151-153.
8. *Гнетнев М.К., Готін О.М., Мазур М.В.* Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина / М.К. Гнетнев, О.М. Готін, М.В. Мазур // Кримінальне право (Особлива частина): [підручник]; за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. — [2-ге вид]. — К. : «ВД» Данор», 2013. — С. 156-212.
9. *Мельник М.І.* Злочини проти виборчих трудових та інших особистих прав: свобод людини і громадянина / М.І. Мельник // Кримінальне право України. Особлива частина: [підручник] (Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін.). — Вид. 2-ге, переробл. та допов. / За ред. В.І. Мельника, В.А. Климентя. — К. : Атака, 2008. — С.106-152.
10. *Андрушко П.П., Зінченко І.О., Мельник М.І., Осадчий В.І., Тихий В.П.* Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму (стаття 158-2 КК) / П.П. Андрушко, І.О. Зінченко, М.І. Мельник, В.І. Осадчий, В.П. Тихий // Кримінальна відповідальність за порушення виборчих і референдних прав / П.П. Андрушко, І.О. Зінченко, С.Я. Лихова та ін.; за заг. ред. В.П. Тихого. — Х. : Изд-во Кроссрод, 2008. — С. 180–192.
11. *Андрушко П.П.* Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: [монографія] / П.П. Андрушко. — К. : КНТ, 2007. — 328 с.
12. Великий тлумачний словник сучасної української мови / з дод. і доп. // Уклад. голов. ред. В.Т. Бусел. — К. : Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 172 с.
13. Русско-украинский словарь, Т.2; [редакторы тома С.И. Головащук, Л.А. Коробчинская, Н.Н. Пилинский]. — Киев: Изд-во. «Наукова думка», 1966. — 756с.
14. *Даль В.* Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. — М. : Рус. яз., 1999. — Т.2: И. — О. — 1999. — 779 с.
15. *Костенко О.М.* Незаконні дії / О.М. Костенко // Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. Т. 4; Н-П. — К. : Українська енциклопедія, 2002. — 720 с.

16. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка: Ок. 57000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 19 изд. испр. – М.: Рус. яз., 1987. – 750 с.

17. Русско-украинский словарь, Т. 3; [редакторы тома С.И. Головащук, Л.А. Коробчинская, Н.Н. Пилинский]. – К.: Изд-во «Наукова думка», 1968. – 727 с.

18. *Светлов О.Я.* Знищення і зруйнування пам'яток історії та культури / О.Я. Светлов / Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – Т. 2 – К.: Українська енциклопедія, 1999. – 744 с.

19. *Мельник М.І.* Коментар до ст.158-2 КК України / М.І. Мельник // Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України; за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., перероб. та допов. – К.: Юридична думка, 2012. – С. 431-434.

20. Украинско-русский словарь (Составители: В.С. Ильин, Е.П. Дорошенко, Л.А. Юрчук и др.); за ред. Л.С. Паламарчук, Л.Г. Скрипник. – К.: «Наукова думка», 1976. – 944 с.

21. *Андрушко П.П.* Злочини проти виборчих прав громадян та їх права брати участь у референдумі: кримінально-правова характеристика: [монографія] / П.П. Андрушко. – К.: КНТ, 2007. – 328 с.

22. *Андрушко П.П., Зінченко І.О., Мельник М.І., Осадчий В.І., Тихий В.П.* Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму (ст. 158-2 КК) / П.П. Андрушко, І.О. Зінченко, М.І. Мельник, В.І. Осадчий, В.П. Тихий // Кримінальна відповідальність за порушення виборчих і референдних прав (П.П. Андрушко, І.О. Зінченко, С.Я. Лихова та ін.); за заг. ред. В.П. Тихого. – Х.: Изд-во «Кроссроуд», 2008. – с. 180-192.

23. *Баранов М.Т., Костяева Т.А., Трудникова А.В.* Русский язык: Справ. Материалы: [учебное пособие для учащихся]; под ред. Н.М. Шанского. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Просвещение, 1987. – 228 с.

24. THE LITHUANIAN PENAL CODE. Adopted by Act VIII of 1968 September 26, 2000 Edited by Doctor of Law, professor V Pavilionis Preface by Candidate of Law, assistant professor N I Matsnev Introduction by Doctor of Law, professor V Pavilionis, Doctor of Law, assistant professor A Abramavichus, Doctor of Law, assistant professor A Drakshene, Translated from Lithuanian by Candidate of Linguistics, assistant professor V P. Kazanskene Saint Petersburg Yundichesky Center Press, 2002.

25. Кримінальний кодекс Російської Федерації 1996 р. зі змінами станом на 16.07.2015 (російською мовою) / Уголовный кодекс Российской Федерации (1996, с изменениями от 16.07.2015): Информационный портал, Уголовный Кодекс РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ug-kodeks.ru/doc/ug-kodeks.doc. – Заголовок з екрану.

26. The Polish Penal Code / edited by candidate of law, assistant professor A 1 Lukashov, and D j, prof N F Kuznetsova introduction by candidate of law, assistant professor A I Lukashov and candidate of law E A Sarkisova, translated from Polish by D A Barilovitch – St Petersburg «Yundichesky Centei Press», 2001– 234 p

27. The Kirghiz Penal code / Adopted by the Legislative Y26 Assembly of the Zhogorku Kenesh of the Kirghiz Republic of September 18, 1997. In the wording of The Laws of the Kirghiz Republic No. 124 of September 21, 1998, No. 141 of December 9, 1999, No.77 of July 23, 2001, No.92 of November 19, 2001, No.36 of March 12, 2002 / Preface by Vice-Procurator of St. Petersburg, Candidate of Law A.P.Stukanov and Deputy-Chief of the Procuracy Department of St. Petersburg, Candidate of Law P.Yu. Konstantinov.— St. Petersburg: «Yuridicheski Center-Press», 2001. – 352 p.

28. The Swiss Penal Code / Preface by a member of the Council of Federation the Federal Assembly of the RF. N. Volkov; edited, translated from German, and introduction by Candidate of Law A.V. Serebrennikova; — St Petersburg: «Yuridichesky Center – Press», 2002. – 366p.

Орлов Ю.В. Вдосконалення нормативних приписів, що передбачені ст. 158-2 КК України

У статті на підставі проведеного дослідження об'єктивних і суб'єктивних ознак злочину незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму, а також проведення порівняльно-правового дослідження, запропонована нова редакція ст.158-2 КК України.

Ключові слова: вдосконалення, знищення, пошкодження, виборча документація, документи референдуму.

Орлов Ю.В. Совершенствование нормативных предписаний, предусмотренных ст. 158-2 УК Украины

В статье на основании проведенного исследования объективных и субъективных признаков преступления незаконное уничтожение избирательной документации или документов референдума, а также проведения сравнительно-правового исследования, предложена новая редакция ст.158-2 УК Украины.

Ключевые слова: совершенствование, уничтожение, повреждение, избирательная документация, документы референдума.

Orlov Y. Improving of regulatory requirements stipulated art. 158-2 of the Criminal Code of Ukraine

In the article on the basis of conducted research of objective and subjective elements of crime of illegal destruction of election documents or documents of the referendum, and conducting comparative-legal study, proposed new wording of art.158-2 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: improvement, destruction, damage, electoral documents, referendum documents.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2015.